

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Wetenschappelijke Adviesraad - RIVM Corona Gedragsunit

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 5.1.2e
info@rivm.nl

Datum
20 november 2020

Ons kenmerk

Behandeld door
5.1.2e 5.1.2e
5.1.2e 5.1.2e

Verslag

Bespreking

Wetenschappelijke Advies Raad

Aanwezige leden: 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e

5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e

5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e

5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e

5.1.2e,

RIVM:

5.1.2e 5.1.2e (voorzitter), 5.1.2e 5.1.2e, 5.1.2e 1.2e

5.1.2e, 5.1.2e 5.1.2e (secretaris) 5.1.2e 5.1.2e

(notulist)

Afwezig: 5.1.2e

5.1.2e [@rivm.nl](mailto:info@rivm.nl)

Vergaderdatum en -tijd
Vergaderplaats
Kopie en afwezig

Vrijdag 20 november 2020 11:00 – 12:30 uur
Werkpakket-leiders Corona Gedragsunit

1. Opening en Mededelingen

- We zoeken nog collega's van UHD niveau – liefst voor sabbatical van 9-12 maanden, kan ook op detacheringsbasis: Er wordt een beroep gedaan op ieders netwerk.
- De resultaten van de ronde 8 vragenlijst zouden aanvankelijk 26 november bekend zijn, maar dit wordt nu 30 november/ medio december in verband met tegenvallers ophalen data en analyse.
- De deadline items ronde 9 vragenlijst is afgesproken op 30 november. Er wordt afname gedaan in de week van 30 december 2020 – 3 januari 2021. Er werd geopperd aandacht (item meenemen in vragenlijst onderzoek) te hebben voor gezonde leefstijl en voor de groep mensen die achterblijven. Dit ten behoeve van volksgezondheid en toekomstverkenning.

2. Notulen 30 oktober 2020

De notulen van de bijeenkomst op 30 oktober 2020 worden met dank vastgesteld. Met daarbij de opmerking dat de 10 minuten filmpjes, die tegenwoordig na het NOS

Datum
20 november 2020

journaal op de televisie worden getoond, op initiatief zijn van de NPO zelf en niet zoals was aangenomen vanuit het NKC. Dit is aangepast in het verslag van 30 oktober.

De actiepunten zijn niet besproken.

De vraag kwam of er nog vragen zijn opgenomen in de vragenlijst rondom kritische complotdenkers. Actiepunt voor Marijn om dit bij 5.1.2e 5.1.2e na te vragen. Wij moeten ons realiseren dat de groep kritische denkers geen unanieme groep is, maar dat er binnen deze groep differentiatie aanwezig is en dat kritische geluiden iets anders is dan kritische complotdenkers.

Er moet goed worden nagedacht over of en hoe dit item opgenomen kan worden in de vragenlijst en dit deze keer toespitsen op vaccineren met daarbij de vraag naar overwegingen waarom wel en waarom niet.

3. Update ontwikkelingen ten aanzien van inbreng gedragsexpertise

- Mondelinge toelichting en reflectie op optreden van 5.1.2e 5.1.2e en 5.1.2e 5.1.2e in de Tweede Kamer woensdag jl.: reflectie op potentie. Vele complimenten en er heerst tevredenheid over het gezamenlijk optreden: er was sprake van een goede samenwerking en toegevoegde waarde.
- 5.1.2e 5.1.2e was door OCW uitgenodigd bij een ronde tafel gesprek over evenementen. Naar aanleiding hiervan discussie over waarom uitgaansleven beperken, terwijl het zo goed gecontroleerd is. Gevaar voor feesten zonder toezicht. Laten we kijken hoe we interventies kunnen toepassen over hoe veilig uit te gaan. Accent op controle en aanscherpen en handhaven maatregelen.
- Gedragsexperts ten behoeve van NKC – met doelgroep en communicatie expertise Er is voorgesteld een 3 wekelijks proces in gang te zetten van kennis ophalen met een bredere reflectie dan alleen gedrag en maatschappelijke beleving. Schema zal worden: dinsdag vragen binnen – woensdag en donderdag nadenken over de vragen en deze specifiek maken, vrijdag uitwerken, reageren en opleveren. Hiervoor hebben we tevens andere gremia nodig dan alleen de WAR-leden? Welke experts hebben we hiervoor nog nodig om te benaderen? Zodra meer duidelijk komt 5.1.2e hier bij de leden van de WAR op terug.
- Gedragsexperts ten behoeve van beleid/ scenario's met oog op samenleving Hiervoor moeten verschillende invalshoeken worden gedefinieerd om vanuit verschillende brillen gericht te kunnen kijken. Hierbij geldt het zelfde als bij het vorige punt. Opgemerkt werd dat onze input afgestemd moet worden afhankelijk van de vraagstellers om vervolgens te concretiseren. Scenario's hiervoor uitwerken zodat inzicht ontstaat welke expertise je nodig hebt (bijv. sociologen, antropologen). De Delphi methode werd hiertoe aangehaald, maar niet door iedereen ondersteund. Dit met verzoek aan WAR leden om eerst zelf te reageren, of dat het nodig is om door te verwijzen naar andere expert. Een voorbeeld waarbij verschillende disciplines zijn betrokken voor beleid regulering XTC afgestemd op verschillende scenario's in Nederland: <https://osf.io/txy5z/>

4. Donkere wintermaanden

Datum
20 november 2020

5. 'Rondom de feestdagen is het normaliter erg druk in supermarkten, winkelcentra, meubelboulevards en tuincentra; maar ook in natuurgebieden. Welke strategieën adviseert u met oog op drukte vermijden in de maand december & rond de jaarwisseling. Is het raadzaam om met oog op handhygiëne, 1.5 afstand en drukte vermijden openingstijden te verruimen of juist in te perken?

En hoe om te gaan met de vele mensen die er op uit willen trekken op een koude zonnige dag?

Op verzoek van DGSC was dit actuele onderwerp geagendeerd in de WAR.

Welke aandachtspunten zijn van belang? Minder verplaatsbewegingen versus verruiming spreiding.

- Winkeltijden
juist verruimen zodat meer spreiding mogelijk is, en drukte beter kan worden vermeden.
- Reserveringen laten doen met behulp van ticket en tijdslot, zoals musea dat ook doen
- Vooraf goede communicatie over maximaal toegestane bezoekers met daarbij beperkt aantal winkelkarretjes inzetten die het toegestane maximale aantal aangeeft
- Ook vanuit economisch argument juist spreiding openingstijden voorstellen, zodat er gedurende langere tijden meer bezoekers welkom zijn
- Winkels stimuleren piek- en rustige tijden te communiceren
- Communicatie ook duidelijk maken voor mensen die minder goed de Nederlandse taal beheersen
- Individueel risico is laag versus collectief risico is groot: hierop inzetten met communicatie. Paraplu campagne om de risicoperceptie op peil te houden: levendig maken dat virus er nog steeds is. Dit om te zorgen voor motivatie om afstand te houden. Communicatie in begrijpelijke taal, en ook landelijke media hierin betrekken
- Rekening houden naast het cognitieve aspect ook inspelen op de emotie: Hoe is de motivatie van mensen?
- Mensen lijken de noodzaak van de maatregelen minder in te zien bij bezoek open markten. Hierbij ervaren de WAR-leden zelf grote verschillen tussen regio's/locaties.
- Heldere communicatie is van groot belang in alles wat aan advies wordt meegenomen en uitgerold. Ook daarin de plaatselijke media meenemen.
- Zet druktemeters in bij binnenkomst supermarkten
Voorbeeld: de Veluwe had in de zomer een druktemeter, die werd bijgehouden door horeca ondernemers. Niet ideale aanpak, maar basis idee was drukte spreiden over de Veluwe
- Stimuleer online boodschappen en dien fysiek boodschappen doen fijner wordt gevonden, vooral lokaal boodschappen doen zodat er minder verplaatsbewegingen zijn op grote afstanden Ga met de fiets indien mogelijk en niet met openbaar vervoer
- Voor spreiding van bezoekers in supermarkten is het misschien een idee om incentives te geven als mensen op minder drukke tijdstippen komen

Datum
20 november 2020

- 'Vermijd drukte' is zo een lastige. Faciliteer dus het verspreiden

Suggesties vanuit de WAR-leden over wat te doen met de natuurgebieden en ook culturele evenementen. Moeten we adviseren juist bezoektijden in te perken of juist te verruimen en hoe kunnen we voorkomen dat er piekmomenten ontstaan?

- Aangezien Staats bosbeheer nog weinig doet om spreiding te stimuleren, is het mogelijk een idee om voorstellen te doen om andere routes te initiëren met meerdere alternatieve parkeerplaatsen voor wie met de auto komt.
- Ook hier weer aandacht in de communicatie voor het collectief
- Brancheverenigingen hebben zelf ook al goede ideeën toegepast. Daar voorbeelden ophalen en helder communiceren.
- Door de pandemie ervaren veel mensen angst, stress en onzekerheid. Dit beïnvloedt ook de keuze of mensen een cultureel evenement wel of niet zullen bezoeken. Vragen die mensen zich zullen stellen, zijn bijvoorbeeld 'hoe veilig is het?', 'kan ik mijn ticket teruggeven wanneer ik klachten heb?', en 'waar moet ik op letten bij mijn bezoek?'.
 - Leg daarom van tevoren goed uit welke maatregelen er gelden en wat van bezoekers wordt verwacht, bijvoorbeeld door FAQ's prominent op de website te plaatsen en de belangrijkste maatregelen op tickets te printen.
 - Laat maatregelen die het meest essentieel zijn, zien bij het boeken. Vraag mensen eventueel aan te laten klikken dat ze de maatregelen begrepen hebben voor ze verder kunnen met boeken. Zo weet je zeker dat mensen de belangrijkste maatregelen hebben gezien. Laat hier een beperkt aantal maatregelen zien, anders hebben mensen er geen aandacht meer voor. Vooral maatregelen tonen die specifiek zijn voor deze locatie/dit evenement kan nuttig zijn.
- Tijdens het evenement

Bezoekers van culturele evenementen kijken uit naar een positieve ervaring en waarschijnlijk een positieve sfeer. Strenge, bedreigende en betuttelende communicatie, bijvoorbeeld op posters, past niet bij zo'n sfeer en zal weinig gehoor vinden. De toon kan daarom beter positief en ludiek zijn maar wel op een manier die terecht doet aan de urgentie van de maatregelen en dat bezoekers die naleven. Een manier die bij bijvoorbeeld bruiloften op het stadhuis wordt ingezet en waar veel positieve ervaringen mee zijn, is het inzetten van gastheren en -dames. Zij kunnen als aanspreekpunt dienen, een oogje in het zeil houden en mensen op een positieve manier op de regels wijzen, zowel tijdens het evenement als bij binnenkomst.
- Het Vondelpark is wel druk maar iedereen houdt afstand. Het is heel gezellig met de diverse *take away* punten. Locaties van die punten reguleert ook de mensen stromen.

6. Kennisintegratie: Thema: Volhouden

7. Volhouden – multiple & competing goals – worsteling & afweging - veiligheid & ontmoeting.
Welke aandachtspunten geeft u mee?
Wie wil meelesen en input geven ten behoeve van dit memo?
Hoe voorkom je een derde golf?

Suggesties vanuit de WAR-leden:

Datum
20 november 2020

- Invalshoek van zelfregulatie – afweging: wat is echt belangrijk voor jou en waarop zou je kunnen inleveren? Wat vond je van de beperkingen de afgelopen periode, waren deze helpend? Wat is een houdbare balans voor jou met betrekking tot de maatregelen en je eigen levensdoelen? Welke compensatie strategieën/compromissen heb je zelf bedacht voor deze periode?

- Dit kunnen vragen zijn die meegenomen kunnen worden in het onderzoek om te achterhalen of mensen instaat zijn kansen te benutten voor een ander perspectief in het leven omdat terug gaan naar 'normaal' niet meer zal gaan.
- Ga kijken hoe mensen situatie hebben aangegrepen om reset in leven te maken. Hebben mensen ook andere waarden ontwikkeld in deze periode?
- Probeer aan te sluiten bij dat mensen en hun afwegingen maken bij keuzes, die afwegingen worden vaak impliciet gemaakt.

Je kunt het wellicht ook expliciet maken. Wat is echt belangrijk voor jou?
Is het een goed idee om de trade off's te maken?

- Wat zijn de compensatie strategieën die mensen ontwikkelen om te dealen met de maatregelen zoals gesteld. En met sommige strategieën zijn mensen eigenlijk heel blij. Je kunt die positieve veranderingen centraal stellen.
- Er is een onderzoek gedaan met betrekking tot het bovenstaande op gebied van seksualiteit en intimiteit. Dit onderzoek kan worden gedeeld. 5.1.2e de Wit vraagt of 5.1.2e hierover contact met hem wil opnemen. Actie voor 5.1.2e
- Haal ervaringen op bij verpleeghuizen en afdelingen
- Geef marketing appeal aan gedragingen, denk dan aan waarde van vrijheid. Bij tegenpartij benoemen dat door je aan regels te houden, je meer vrijheid krijgt.
- Welke compensatie strategieën ontwikkelen mensen om te dealen. Met sommige strategieën zijn mensen eigenlijk heel blij. Je kunt die positieve veranderingen centraal stellen. Maak gebruik van onderliggende normen en waarden als vrijheid, zorgzaamheid, veiligheid, elkaar beschermen. Dus hogere orde afwegingen die ten grondslag liggen aan gedrag.
- Er wordt nu gewerkt aan methoden, clusters, constructen over tijd, stroomlijnen van wijze van analyses. We werken veel met Likert scale, single item, dan longitudinaal analyseren. Dit is soms lastig. 5.1.2e hoopt op korte termijn sleutel constructen voor longitudinale analyses presentabel te hebben? Om vervolgens in kleine groepjes bijeen te komen om te duiden en theoretische implicaties te bekijken, waarna hypothesen opgesteld kunnen worden over causaal verband.
- Is er een Mental Health groep te linken aan mediagebruik?
- 5.1.2e bevraagt 5.1.2e Zij is op veel onderwerpen goed strategisch onderlegd, om dan later in groepjes bijeen te komen om dit aan te pakken. 5.1.2e is samen met 5.1.2e lid van een mental health groep in Amsterdam en kan hierbij behulpzaam zijn. 5.1.2e stelt voor om binnenkort een overzicht te verstrekken met onderwerpen, data en voorstellen tot clubjes.

Datum
20 november 2020

- Er is input geleverd op het interventiemodel met de 3Cs - opgesteld door 5.1.2e en 5.1.2e afgelopen zomer - door 5.1.2e 5.1.2e (vond het handzaam). Den Haag is ook meegenomen met advies dat ze meer kunnen doen dan controle uitoefenen.

8. Wvttk

- De vraag wordt gesteld of het RIVM weet wat de impact is van de verschillende media en of dit wordt bijgehouden. De gedragsunit houdt veel media optredens en uitingen bij in een speciaal daarvoor ingericht overzicht. Er wordt een oproep gedaan aan de WAR leden om linkjes te sturen van hun optredens in de media, zodat het RIVM haar media registratie-overzicht actueel kan houden voor impact analyses op een later moment.
- Getipt wordt om het programma Medialogica van Human terug te zien op tv dat op 19 november is uitgezonden. Het RIVM komt hierin sympathiek uit de verf, verschillende woordvoerders en 5.1.2e 5.1.2e kwamen aan boord. Het illustreert hoe lastig het soms is om de echte kennis, als deze robuust genoeg is, voor het voetlicht te krijgen.
- De routekaart heeft een opfrisbeurt nodig: Er wordt aangegeven deze kaart niet meer zo goed te kunnen volgen. Wordt er gedacht aan een up-date? En ook duidelijker zijn over de indeling naar waakzame - en ernstige situatie.
De insteek in de communicatie is vaak erg gericht op 'medisch model vorm' te weten: 'de druk op de zorg in de hand houden'. Het lijkt haast niet te gaan over mensen die ziek worden en in het ziekenhuis liggen dan wel van al aan klachten hebben. Wat meer sturen op gezamenlijke public health is het advies. Met natuurlijk als gevolg dat de ziekenhuizen niet vol lopen. De routekaart wordt wel genoemd in persconferenties, maar komt niet overeen met beleid lijkt het, dus update zou goed zijn. En ook eens met medisch model insteek.
Landelijk wordt er versoepeld, maar als we richting derde golf gaan, gaat het weer meer regionaal. Daar ligt een belangrijke communicatie uitdaging. Op dit moment wordt met versoepelen nog geen rekening gehouden met regionale verschillen
- We moeten meer zorgen dat mensen niet ziek worden, dus ga ook voor preventie met inzet op gezonde leefstijl.
- De WAR vraagt te worden meegenomen in alles rondom het vaccineren.
- Iedereen wordt hartelijk bedankt voor haar of zijn inbreng. Een nieuwe reeks bijeenkomsten voor 2021 zal worden ingepland.

NB. Advies onder punt 4 is die middag doorgegeven aan het Rapid Response team. RRT neemt advies over spreiden over. Verruimen van de winkeltijden en communiceren van rustige en drukke winkeltijden werd het best opgepakt. RRT adviseert om contact op te nemen met brancheverenigingen van winkeliers/MKB om communicatie van rustige

Datum
20 november 2020

winkelmomenten uit te dragen. RRT zag op deze termijn overwegend opties in communicatiecampagne. Per maandag 23-11 werd met voorbereidingen begonnen.

Nr	Actiepunten WAR 30 oktober 2020	Wie	Status
2 4-9-20	5.1.2e informeert 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e over een uit te wisselen e-maillijst die gebruikt is voor invitaties congres. Deze kan 5.1.2e behulpzaam zijn voor contact expertise waar nodig.	5.1.2e	Afgehandeld?
4 9-10-20	5.1.2e mailt 5.1.2e over contactpersoon binnen de GGD om te benaderen voor actuele data mbt onderzoek thuisquarantaine	5.1.2e	loopt
5 9-10-20	Mbt thuisquarantaine: Bevraag GGD'en: per GGD zijn er dagelijks 100/150 medewerkers betrokken: gebruik hun ervaring. 5.1.2e heeft contactpersoon bij GGD Zuid Limburg. Jet neemt contact op met 5.1.2e hierover	5.1.2e	Loopt?
6 9-10-20	Er is voor snel efficiënt kwalitatief data verzamelen inmiddels een gebruiksvriendelijk App ontwikkeld 5.1.2e stuur hierover informatie naar 5.1.2e	5.1.2e	onbekend
9 9-10-20	Er is behoefte om als WAR meegenomen te worden in de App die het welzijn meet en daarbij ook op de hoogte te worden gehouden van de updates hieromtrent. Verzoek ligt hiervoor bij 5.1.2e 5.1.2e om dit te doen.	5.1.2e 5.1.2e	Concreet is Rik nu als voorzitter van de taskforce betrokken bij CoronaMelder en 'Oplossing 2.' Deze laatste gaat waarschijnlijk GGD Contact heten en is een ondersteunende app bij het BCO. Verder zijn er nog ideeën over een 'test-paspoort:' https://nos.nl/artikel/2358056-overheid-overweegt-speciale-corona-app-met-test-paspoort.html Niet alleen de naam, ook het hele idee staat nog in de kinderschoenen en de rol van de taskforce

Datum
20 november 2020

			daarbinnen is nog niet duidelijk.
10 30-10-20	5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e en 5.1.2e, 5.1.2e zullen binnenkort een afspraak beleggen om tot verdere reflectie en beschouwing te komen van de gedragsunit	Secretariaat DG 5.1.2e vraagt dit hen te doen	Gedaan
12 20-11-20	5.1.2e checkt bij 5.1.2e of er vragen zijn opgenomen in de vragenlijst rondom kritische complotdenkers	5.1.2e	
13 20-11-20	Wat zijn de compensatie strategieën die mensen ontwikkelen om te dealen met de maatregelen zoals gesteld. Met sommige strategieën zijn mensen eigenlijk heel blij. Je kunt die positieve veranderingen centraal stellen. Er is een onderzoek gedaan met betrekking tot het bovenstaande op gebied van seksualiteit en intimiteit. Dit onderzoek kan worden gedeeld. 5.1.2e vraagt of 5.1.2e hierover contact met hem wil opnemen.	5.1.2e neemt contact op met 5.1.2e om onderzoek te delen mbt seksualiteit	
14 20-11-20	Is er een Mental Health groep te linken aan mediagebruik? 5.1.2e neemt hierover contact op met 5.1.2e. Zij is op veel onderwerpen goed strategisch onderlegd, om dan later in groepjes bijeen te komen om dit aan te pakken.	5.1.2e	
15 20-11-20	Met betrekking tot Mental Health, stelt 5.1.2e voor om binnenkort een overzicht te verstrekken met onderwerpen, data en voorstellen tot clubjes.	5.1.2e	
16 20-11-20	Er wordt een oproep gedaan aan de WAR leden om linkjes te sturen van hun optredens in de media, zodat het RIVM haar media registratie-overzicht actueel kan houden voor impact analyses op een later moment.	5.1.2e	